

Бібліотека як берегиня національної культурної пам'яті

Ірина Камлик, Тетяна Белякова

Наукова бібліотека

Харківського національного медичного університету

У статті розглядаються різні аспекти національної культури. Сучасна робота бібліотек по збереженню історичної та культурної національної пам'яті: розвитку краєзнавства та збереженню рідкісних і цінних видань, що сприяє вихованню гордості за свою історію, культуру і традиції.

«Ми зберігаємо та поповнюємо
духовні цінності народу України,
сприяємо розвитку національних культур»
(Кодекс етики бібліотекаря)

Кожний народ має свої духовно-моральні цінності та культурно-історичні традиції. Його національна культурна пам'ять захищає етнос від впливу інших культур, забезпечуючи гармонійні відносини з ними. Питання віри, пошук морального ідеалу, сенсу людського буття є рушійною силою розвитку будь-якої культури. Від цього пошуку та від духовності народу залежить рівень національної культури.

Протягом багатьох сторіч створювалася та передавалася з покоління у покоління духовна мудрість народу, що полягає у казках, билинах, переказах, приказках та сказаннях. Історія нації розкривається у літопису «Повість врем'яних років», в епічному сказанні «Слово о полку Ігореві», у «Слові про закон і благодать» Київського митрополита Іларіона (середина XI сторіччя) – національних книжкових пам'ятках. Більш ніж 1000 років тому князь Володимир зробив цивілізаційний вибір для Київської Русі, прийнявши християнство, яке, без сумніву, відіграло ключову роль у становленні нашої духовної і національної культурної ідентичності.

Культура є явище внутрішнє, таке, що захоплює душу людини, на відміну від цивілізації, яка має зовнішні прояви. Тому народ може мати дуже старовинну духовну культуру, але в питаннях зовнішньої цивілізації виглядати на більш низькому рівні розвитку. Та навпаки: цивілізація може бути високотехнологічною, але у питаннях духовної культури значно відставати. Як моральний стан людини визначається за станом її душі, так і національна культура залежить від стану душі народу.

Людина народжується та живе в одній з культур, які у своєму центрі мають національні духовні традиційні цінності. Багатий потенціал культури зберігається саме завдяки традиціям. Вони не допускають руйнування національної самосвідомості, зберігають її, забезпечуючи цим живий зв'язок між минулим та сьогоденням. Допмагають зрозуміти, що єдність історичної пам'яті нашого народу є основою національної самосвідомості.

У суспільстві зростає інтерес до історичного минулого нації, пам'яток національної культури, збереженням яких займаються бібліотеки, музеї, архіви. Особлива роль відведена бібліотекам, що накопили величезний досвід у збереженні та використанні документів, які на сьогоднішній день є книжковими пам'ятками та представляють величезну цінність не тільки для спеціалістів, а й для усіх тих, хто цікавиться ними. Хотілося б, щоб для бібліотек, як берегинь національної культурної пам'яті, одним з важливих напрямів, що визначають їхню роботу, стало збереження традиційних національних цінностей, центром яких є Православ'я, а також толерантність до віросповідань інших народів, любов до своєї Вітчизни, яка породжує повагу та любов до інших націй та народів.

У бібліотеках ведеться робота зі збереження історичної та культурної національної пам'яті: створюються фонди краєзнавчої літератури, ведуться наукові дослідження у галузі краєзнавства, створюються відділи рідкісних та цінних видань і бібліографічні покажчики, що включають ці видання. Успішно проходить оцифрування фондів бібліотек, що зберігають скарби національної

культури. Краєзнавча тематика є одним з затребуваних аспектів бібліотечної діяльності. Більшість бібліотек регіону створює електронні краєзнавчі бази даних (БД). Обласні наукові універсальні бібліотеки, у свою чергу, створюють зведені БД з краєзнавства.

Інтерес до цих тем проявлявся також на Інтернет-конференції «Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі» (2015), яка була присвячена 210-річчю Харківського національного медичного університету та 95-річчю Наукової бібліотеки ХНМУ. У роботі конференції брали участь спеціалісти з різних регіонів України. Поряд з інноваціями у бібліотечній справі, менеджменту у бібліотеках в багатьох статтях піднімалась тема збереження книжкових пам'яток та проведення краєзнавчих досліджень. Як продемонструвало опитування учасників конференції, для більшості було цікавим вивчення національної культури, питань краєзнавства та ступеню збереження рідкісних та цінних видань. Ці теми стали одними з актуальних у роботі конференції та залишаються цікавими для подальшого обговорення бібліотечним суспільством.

Проблеми, що пов'язані зі збереженням фондів книжкових пам'яток національної культури та рідкісних і цінних видань, змушують бібліотеки, що мають подібні фонди, замислитись про створення відділів-музеїв рідкісних видань. Історія бібліотечної та музейної справи демонструє, що бібліотеки та музеї у своїй діяльності завжди є переплетеними між собою. У фондах відділів рідкісних і цінних видань, як правило, зберігаються документи не тільки національного, але й світового культурного рівня. Створення таких відділів-музеїв відкриває можливість не тільки зберігати та проводити оцифрування фонду, надаючи електронні копії для широкого огляду, а й експонувати документи, проводити екскурсії у музеї, займатися науково-дослідницькою діяльністю. Подібні музеї книжок вдосконалюють освітню та культурно-просвітницьку функції бібліотек, формують почуття відповідальності за збереження історико-культурної спадщини.

Збереження і передача національної пам'яті та її духовно-морального ядра – це справа не тільки усього громадянського суспільства, а й бібліотеки як соціального інституту. Така діяльність бібліотек сприяє росту національної самосвідомості, піднесенню почуття національної гордості за свою історію, культуру, мову, звичаї та традиції.